

ZKUŠENOSTI S LESNÍ PEDAGOGIKOU U OSOB SE SPECIFICKÝMI POTŘEBAMI

Anketa Lesnické Práce

Základní princip lesní pedagogiky, tedy vnímání přírody všemi smysly, je zvláště důležitý u dětí či dospělých se specifickými potřebami. Osobou se specifickými potřebami se rozumí člověk se zdravotním postižením, zdravotním nebo sociálním znevýhodněním. Lesní prostředí v sobě skýtá jak vzdělávací, tak terapeutické prvky. Jak program pro osoby se specifickými potřebami může vypadat a jak v mnohém odlišnou zkušenost vnímají samotní lesní pedagogové, jsme se pěti z nich zeptali.

ING. PETRA PACKOVÁ
koordinátorka lesní pedagogiky,
KŘ LČR Brno

■ Můžete přiblížit vaši spolupráci se Základní školou Palackého v Brně?

Základní školu jsme oslovili loni v září kvůli memorandu o spolupráci v rámci žádosti o dotaci. Ta sice nevyšla, ale spolupráce se ZŠ Palackého se rozvinula nadmíru dobře. Základní škola se specializuje na výuku dětí s lehkým mentálním postižením a dětí se specifickými vývojovými poruchami chování (ADHD).

■ Pro jaké skupiny dětí programy lesní pedagogiky vytváříte?

Jedná se o početně slabší skupiny, deset až dvanáct žáků z 2. až 9. tříd plus dva pedagogové. V rámci jedné třídy jsou patrně velké rozdíly v řeči, socializaci, motorice. Můj obdiv patří všem pedagogům, kteří se těmto dětem denně s neskonalou trpělivostí věnují. Pracovně jsem si programy nazvala „lesní pedagogika na n-tou“. Program musí být pestrý, jednoduché informace ře-

čené musí být vzápětí vyzkoušeny, osahány, ochutnány, vyrobeny. Uvedu na příkladu. Sova má skvělý sluch a dokáže rozpoznat březí myš od samečka, za jednu práci více potravy. Tak se ze mě stane sova a žáci jsou myši, neslyšně se plíží a snaží se mi ukrást bukvice rozsypané kolem mě. Nebo „sova otočí hlavu o 270°, o kolik vy, ukažte“ atd.

■ Jak samotné děti hodnotí program lesní pedagogiky?

Žáci jsou velmi nadšení, důležité je sledování dynamiky programu, vidím-li neklid, vrtění, pak je na čase změnit činnost, zahrát scénku, změnit hlas, zapojit žáky do hry, nechat jim roztrždit hromádku semen jako Popelka. Milují ty praktické věci, moci se něčeho dotknout, pohladit sovu po bříše, vzít si ji na ruku, zasadit strom do květináče nebo i zamést učebnu na konci programu. To, že je to baví, je vidět i během programu, ale když přijdou podruhé a zopakují vám, co se dozvěděli minule, to je velký úspěch.

■ Vnímáte nějaký rozdíl mezi programem lesní pedagogiky pro děti z klasických základních škol a dětmi s nějakým hendikepem?

Žáci z klasických škol udělají delší pozornost, říká se „věk dítěte plus dvě minuty“. Ale bylo by trestuhodné je nudit, byť „zajímavým“ výkladem, toho mají ve škole až dost, my nemáme suplovat učitele. Máme předat to, co známe a milujeme. Vždyť máme k dispozici nejlepší učebnu na světě – les. Naši snahou by mělo být předání a prožití lesa, práce lesníků a všeho, co k tomu patří.

■ Co vám osobně práce s dětmi se specifickými potřebami přináší?

Tu práci miluji, je tak rozmanitá, pokaždé narazíte na jinou skupinu žáků, jiné učitele, jiný les. Je to výzva připravit zajímavý program, ale přitom být schopen spontánně ho od základu změnit podle toho, na co v lese narazíte. Práce s žáky se specifickými potřebami je výzvou dvojnásobnou. Chceme jim umožnit zažít, co možná nikdy nezažili, pomoci jim se o „chloupeček“ rozvinout a prostě být s nimi. Trochu pomoci pedagogům, ale hlavně samotným žákům.

SVATOPLUK ŠEDIVÝ
koordinátor lesní pedagogiky,
KŘ LČR Karlovy Vary

■ S jakými skupinami dětí se specifickými potřebami pracujete?

Před zhruba deseti lety jsme začali spolupracovat, mimo „standardní“ základní školy, také se základními školami, které jsou zaměřeny na vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potře-

bami. Spolupráce vznikla většinou na základě žádostí škol o spolupráci na jejich projektech EVVO. Řekli jsme si, že je to příležitost, jak v praxi vyzkoušet teoretické znalosti, které jsme v této oblasti měli, se školami jsme vzájemně zkonzultovali možnosti, formu a zaměření aktivit s ohledem na hendikepy jejich žáků a vyrazili do školních tříd. Setkáváme se tam například s dětmi s poruchou autistického spektra (PAS), s dětmi s lehkým mentálním postižením nebo s dětmi se sluchovým a zrakovým postižením. Aktivitu upravujeme možnostem dětí a tematicky přizpůsobujeme aktuální tématům školní výuky. Zpočátku jsme měli trochu obavy, které se však ukázaly jako liché, a dnes mohou říci, že naše zaměření i na tyto školy bylo správnou volbou.

■ Se kterými školami v Karlovarském kraji spolupracujete a jaký je rámcem této spolupráce?

Jedná se o 2. základní školu v Bochově a Základní školu Kostelní náměstí v Chebu. Aktivita jsou zaměřeny především na proměny ekosystému lesa v průběhu ročních období, takže se jedná o minimálně čtyři dopolední aktivity ročně na každé ze škol. Děláme besedy a přednášky spojené s přírodními tématy. Aby se nejednalo jen o suchopárné učení, používáme ukázky přírodnin, fotografie, filmy a interaktivní pomůcky. Hlavní důraz však klademe na bezprostřední kontakt dětí s přírodou, protože les je v našem případě tou nejlepší učební pomůckou. Proto společně se školami organizujeme vycházky do lesa, kde děti na vlastní oči vidí vše, o čem se učí. Mohou les vnímat opravdu všemi smysly a také zjistit, v čem vlastně spočívá práce lesníka. Zkouší používat lesnické pomůcky a nářadí, poznávají a měří stromy, zjišťují výměry ploch a vzdálenosti a tím si procvičují své znalosti získané v technických předmětech. Učíme je poznávat pobytová znamení zvěře a její stopy odlévat do sádry. Zkoušíme vyrábět ptačí budky a krmítka a umisťovat je. Děti nám sbírají kaštiny, které pak putují do obor na přilepšenou zvěř. Aby si děti udělaly obrázek o tom, co obnáší práce v lese a jak se les zakládá, připravili jsme pro ně také pracovní aktivitu. Děti si vzaly patronát nad jednou malou holínou – vyklidily klest po těžbě, zalesnily ji a starají se o ni. A nevěřili byste, s jakou vervou a zaujetím.

■ Jaká je zpětná vazba od dětí, které si vámi vytvořeným programem lesní pedagogiky prošly?

Z počátku jsme z nich cítili určitou nedůvěru. Některé z dětí v lese ještě nikdy nebyly a považovaly ho zpočátku za nebezpečné a nepřátelské prostředí. Při pobytu v lese ale zjistily, že jde o zajímavé prostředí. Naučily se poznávat základní druhy dřevin i lesní fauny a zjistily, že les je pro nás lidi z mnoha důvodů důležitý. Určitě si také udělaly alespoň základní představu o tom, co obnáší práce lesníka. Jejich vnímání lesa se nám určitě podařilo změnit. Během vycházek dostáváme spousty všetečných otázek, ze kterých zjistíte, že i přes své hendikepy jsou tyto děti velmi všímavé a zajímá je vše, co během aktivit v lese kolem sebe vidí a slyší. Že se nám podařilo odstranit jejich určitý strach z pro ně neznámého prostředí, zjišťujeme pokaždé, když se nás před návratem do školy nadšeně ptají, kdy zase společně vyrazíme do lesa.

■ Můžete uvést nějakou zajímavost plynoucí z programu lesní pedagogiky pro tyto skupiny dětí?

Jde o velice bezprostřední děti. Často nejsou zvyklé na to, že se jim někdo cizí věnuje, že jim naslouchá, pochválí je nebo odmění za jejich aktivitu a snahu nějakou maličkostí. Ty starší z nich také většinou nemají představu o své profesní budoucnosti. A tak nás těší, když se děti, se kterými pracujeme, ptají, co mají udělat, aby mohly být také lesníkem. Je to možná úsměvné, ale pro nás je to odměna a potvrzení toho, že lesní pedagogika pro hendikepované děti má svůj smysl a že to rozhodně není promarněný čas.

ING. JANA JIRKOVÁ
referent pro katastr a restituce,
Odbor vodního hospodářství LČR

■ V rámci aktivit lesní pedagogiky spolupracujete se Základní speciální školou Dobruška, jak tato spolupráce probíhá?

Pro žáky této školy jsme v průběhu dvou let společně s kolegy připravili cyklus, který zahrnoval nejen vycházky do lesa, ale i k vodnímu toku a dále i přednášky a program ve škole. Konkrétně jsme navštívili Klopotovské údolí v Novém Městě nad Metují, kde jsme pro děti připravili „hon“. Nejednalo se o skutečný hon, ale děti se seznámily s hudebními povely, které jim na lesnici předvedl lesník P. Ježek. Hra na „hon“ je souborem her a vyprávění, kdy se děti lehkou formou seznamují s principy myslivosti, s jejími tradicemi a zákoničtostmi. Na konec jsme zařadili soutěž v poznávání loveckých fanfár. Celý program je samozřejmě nutné přizpůsobit mentalitě dětí, používat minimální množství pro ně neznámých nebo složitých slov. Např. i soutěž v poznávání loveckých fanfár probíhá formou hry. Ozve se fanfára

Projektový den ZŠ „Zahrada poznání“. Autor: ZŠ pro sluchově postižené, Olomouc

Foto: archiv Lesů ČR

a děti mají na výběr ze dvou možností, podle toho se rozdělí do dvou skupin, tím eliminujete nepříjemný pocit z neúspěchu, nejsou sami, jsou ve skupině a samozřejmě i jim náleží potlesk. Každou další ukázkou se skupina „neúspěšných“ hádankářů zvětšuje. Není bráněno v napovídání, je důležité vytvořit příjemnou náladu.

Program ve třídě, resp. ve škole se skládá ze tří částí. Začínali jsme představením dravců, kdy pan P. Zvolánek dětem představil výra a raro, na to se děti vždy velmi těší. V druhé části, kterou mívám na starosti já s kolegyní L. Volákovou, děti v malých skupinkách plní různé úkoly (přířazování listů, semenáčků a kůry, sestavování zvířecích rodin, rozmisťování živočichů do obrazu podle různých kritérií), asi největší zájem je o skládání dřevěných skládaček živočichů. Třetí část, kterou většinou organizuje paní Justová, vždy věnujeme tvořivé dílně, kdy si děti vyrábějí z přírodních materiálů např. magnetky či kolíčky na lednici, velmi oblíbené je i malování na dřevěné podložky.

■ S jakými skupinami dětí se specifickými potřebami máte zkušenost?

Ve speciálních základních školách se vzdělávají žáci s různými stupni mentálního postižení, autismem a s kombinovaným postižením více vadami, loni jsme s kolegy připravovali program pro žáky školy pro sluchově postižené v Olomouci. Pro většinu z nás to byla první zkušenost s tímto postižením a podle ohlasů učitelů i žáků se akce vydařila.

■ Přibližte, jaké akce pro děti se specifickými potřebami organizujete.

Pro děti se specifickými potřebami organizujeme v podstatě stejný rozsah akcí jako pro ostatní děti. Tedy jak vy-

cházkou do lesa pro menší skupinky dětí (cca 15–25 dětí), tak velké hromadné akce pro celou školu či školy. Tyto velké akce jsou organizovány formou jednotlivých stanovišť s různou lesnickou tematikou.

■ Zajímalo by mně, jak probíhají aktivity lesní pedagogiky s dětmi na vozíku. Na co všechno se s nimi lesní pedagog během programu musí připravit?

Pokud ve skupině máte žáky na invalidním vozíku, je nutné věnovat více pozornosti výběru lesních cest. Na jedné z prvních akcí organizovaných pro skupinu dětí, kde byl jeden chlapec na vozíčku, jsme vybrali nově vybudovanou lesní cestu s tím, jak to bude nenáročné. Bohužel jsme si neuvědomili, že podél cesty jsou vybudované hluboké odvodňovací příkopy, které byly pro vozíček nepřekonatelné. Díky spolupráci všech dospělých, asistentů a lesních pedagogů jsme vozíček i chlapce z cesty do lesa a zpět dostali. Musím říct, že jsme se opravdu nadřeli. Ale chybami se člověk učí.

Díky asistentům děti na vozíku zvládají v podstatě všechny hry, které v programu lesní pedagogiky běžně užíváme. Samozřejmě některé hry se musí danému handicapu přizpůsobit, ale vždy se najde způsob, jak tyto děti zapojit do programu.

■ Jak práci s dětmi se specifickými potřebami hodnotíte?

Tyto děti jsou většinou velmi bezprostřední – samozřejmě záleží na typu postižení – a umí vám dát velmi jasné najevo, když se jim něco líbí a jsou spokojené, ale zrovna tak když se jim něco nelíbí. Pokud těmto dětem dáte čas, tak často dokážou překonat samy sebe. Některé děti nemají rády tmu, ale kolektiv a prostředí je dokáže strhnout tak, že si nechají zavázat oči

a snaží se najít svůj strom či krtkovu potravu. A když vidíte jejich pýchu a radost jejich asistentů, že dokázaly něco, co se pro ně zdálo nemožné... Ale pro některé je velkým vítězstvím už i sejití malé terénní vlny nebo projít se bosou nohou po mechu. My se od těchto dětí učíme, že není důležité program nabít spoustou vědomostí a her, daleko důležitější je si program užít a prožít.

Je důležité zmínit, že akce lesní pedagogiky nedělá jeden člověk, vždy je to výsledek týmové práce. Postupem času jsme s kolegyní dospěly k názoru, že není důležité děti zahrnout reklamními předměty a cukrovinkami, děti si více vážící věci, které si sami vytvořily a mohou si je odnést domů, proto se snažíme, aby si děti z každé akce odnesly kousek lesa s sebou.

ING. LÝDIE SKOČKOVÁ
referent pro katastr a restituce LČR

■ S jakými skupinami dětí se specifickými potřebami pracujete a v rámci jakých škol?

S dětmi se specifickými potřebami pracujeme v rámci šumperských škol: Schola Viva (žáci s různými disfunkcemi) a Pomněnka o.p.s. (žáci s mentálním i kombinovaným postižením).

■ Jsou nějaké odlišnosti v programech lesní pedagogiky konkrétně u těchto dvou škol?

Programy pro děti ze Schola Viva se chystají vždy dle specifikace konkrétních dětí. Například pro děti s ADHD je program koncipován hlavně pohybově a velkou roli zde hraje pozornost samotných lesních pedagogů. Vždy ale chystáme program s více možnostmi a až dle chování dětí v lese ho upravujeme dětem na míru. Žáci ze Schola Viva se pravidelně zúčast-

ňují i Dnů s Lesy ČR. Zde pro ně nemáme vytvořeny speciální podmínky, ale snažíme se jim vyjít vstříc, například pro dítě na vozíčku se vyčlení jeden kolega, který se mu věnuje při plnění úkolů na stanovištích lesní stezky.

Odlíšná práce je s dětmi ze školy Pomněnka. My jsme pracovali s teenagery, kteří sice mají duši malého dítěte, ale chovat jsme se k nim museli jako ke skoro dospělým. Jsou sice hodně kontaktní, chtějí vodit za ruce a podobně, ale od toho se člověk musí oprostít a nechovat se k nim jako k malým dětem. Na rozdíl od dětí z běžných škol je třeba dávat si pozor i na zdánlivě obyčejné věci. Problémem může být i pouhé nalepení cedulky se jménem, některé děti totiž nezvládají dotyk a mohou dostat záchvat paniky, protože jsme pro ně cizí. Zavázání očí můžeme do programu zařadit až na závěr, když nás děti poznají a získáme trochu jejich důvěry. Ale pořád musíme počítat s tím, že daný úkol všechny děti nemusí zvládnout. Důležité jsou názorné ukázky, trpělivé vysvětlování a hlavně chválení. Samotný obsah programu se ovšem nijak neliší, zahrnuje všechny běžné body, jako je koloběh lesa, měření dřeva, myslivost, co se v lese smí a nesmí atd.

■ V rámci aktivit lesní pedagogiky připravujete program i pro neslyšící děti. Jak se liší tvorba programu pro neslyšící děti od těch pro děti bez sluchového postižení?

Vzhledem ke zkušenostem, které jsem měla s žáky Pomněnka o.p.s., jsem se při přípravě stanovišť za naši lesní správu zaměřila na vnímání hmatem, zrakem a čichem. Důležité je nebát se a chovat se přirozeně. Pomáhá mluvit pomalejším tempem, v jednoduchých větách a otázky pokládat tak, aby odpověď byla ANO, NE – zvlášť u mentálně postižených dětí. Při správném přístupu děti reagují přirozeně a rychle.

■ Existují nějaká rizika, na která si musí lesní pedagog dávat během vycházek s dětmi se specifickými potřebami větší pozor?

Lesní vycházky se moc neliší – pokud my sami si je v hlavě nezařadíme jinak. Důležitá je přirozenost. Je třeba si dávat pozor na pohyb skupiny – děti nemusí zvládat chůzi do kopce z kopce, mohou mít celkově nižší mobilitu, často odcházejí někam do porostu, neudrží pozornost nebo začnou zničehonic křičet, tleskat, skákat atd. – zde je nutné nebýt zaskočen a snažit se odvést pozornost nebo ji

upoutat na něco jiného, jinak hrozí řetězová reakce.

■ Jak osobně vycházky a programy lesní pedagogiky pro tyto cílové skupiny dětí vnímáte? Jsou pro vás obohacující?

Mě osobně tyto vycházky či návštěvy ve škole neskutečně nabíjí v pozitivním slova smyslu. Děti jsou mnohem spontánnější, vyjadřují radost nebo naopak nesouhlas ihned. Je to hodně silná a hlavně okamžitá zpětná vazba. Negativní zkušenost nemám a těch krásných úsměvných bylo nespočet. Vzpomínám si například, jak jsem svého loveckého psa využila při přechodech mezi stanovišti v lese. Jeden žák měl vždy na hlavě klobouk a na loveckém řemenu psa a všichni ostatní ho následovali – bez prodlev a bez zdržování, protože na další zastávce si mohli psa pohladit a po splnění všech úkolů na stanovišti se při dalším přesunu vystřídat v roli vůdce psa.

ING. PAVEL ZŮBEK
zástupce lesního správce LS LČR Buchlovice
a od roku 2008 lesní pedagog

■ Zaujalo mě, že v rámci lesní pedagogiky pracujete také se zdravotně postiženými dospělými. O jakou skupinu se jedná?

V rámci lesní pedagogiky pracujeme s tělesně a duševně postiženými. Spolupracujeme s Domovem pro zdravotně postižené Kopretina Velehrad (DZP). Pro DZP Kopretina jsme připravili zatím dva programy a pro příští rok se připravuje další. I když jsou tito lidé dospělí, jsou vlastně většinou z hlediska svého psychického vývoje stále dětmi a podle toho je připravován i program.

■ S jakými dalšími skupinami máte v rámci aktivit lesní pedagogiky zkušenost?

Kromě spolupráce s DZP Kopretina Velehrad spolupracujeme také s DZP Kvasice, kde pracujeme s tělesně a duševně postiženými dětmi. Pro tyto děti jsme v minulosti připravili dvě akce lesní pedagogiky.

■ Jsou nějaká specifika v tvorbě programu lesní pedagogiky pro hendikepované dospělé?

Program pro tělesně a duševně postižené má určité svá specifika. Skupinka, se kterou pracujeme přímo v lese, musí být vždy menší, maximálně desetičlenná, a také je lépe, aby se jí věnovali alespoň tři lesní pedagogové. Při přípravě programu musíme vždy zohlednit také fyzické možnosti klientů, z nichž mnozí mají problémy s chůzí, jsou na vozíčku nebo jsou slepí. Program tedy musí být nenáročný a ušitý vždy na míru dané skupince.

■ Přibližte prosím akce lesní pedagogiky, které jste organizovali pro výše zmíněné cílové skupiny.

Pro DZP Kvasice jsme zorganizovali akci Lesík našich dětí, při které si šestnáct dětí vysadilo v prostorách zahrady domova sazenice lesních dřevin, a tak vznikl malý les. Podobnou akci pod názvem Malý lesík jsme uspořádali i pro klienty DZP Kopretina, kdy se akce zúčastnilo sto čtyřicet klientů, z nichž deset vybraných klientů vysadilo opět v prostorách zahrady kolem svého zařízení stromky za pomoci lesních pedagogů.

Dále byly zorganizovány dvě akce přímo v lese. S DZP Kvasice jsme připravili Den s lesníkem – vycházka po lese pro šest klientů. Pro DZP Kopretina a jejich sedm klientů to byla vycházka po naučné stezce Okolo Buchlova a prohlídka Muzea lesnictví a myslivosti Buchlov.

■ Co vám tyto akce s lidmi s nejrůznějšími odlišnostmi přináší do života?

Myslím si, že každé setkání s fyzicky i duševně postiženými lidmi mě hodně obohatilo. Tito lidé se těší z každého prožitého okamžiku. Jsou na vás závislí a jsou vděční za každou chvíli, kterou jim věnujete. Nikdy by nikomu a ničemu záměrně neublížili, ať člověku, zvířeti či rostlině. I když jsou postižení, jsou plní lásky a soucitu a mnozí z nich se obdivuhodně a statečně vyrovnávají se svým postižením a nepřízní osudu. A to je to, v čem jsou oni našimi učiteli.

*Děkuji za odpovědi (14. 9. 2018),
Tereza Malčánková*

TIPY NA AKTIVITY PRO LESNÍ PEDAGOGY

Začal podzim, období prvních mrazíků a hlavně barev. Někteří ptáci odlétají za teplem, srnci začínají shazovat parůžky, můžeme slyšet jelení a dančí říji. V lesích probíhá podzimní sázení stromků, sběr semen a zabezpečení výsadeb proti zvěři. Pro žáky je říjen skvělou příležitostí k návštěvě lesa s lesním pedagogem, kterému les nabízí pestrou škálu aktivit.

BAREVNÁ PALETA

Pomůcky: papírové palety, oboustranná lepicí páska

Pomocí této aktivity se pokusíme zjistit, kolik barev lze v lese najít. Každý žák si vezme svoji paletu. Na palety budou děti lepit co nejvíce nalezených odstínů od zelené přes žlutou až po hnědou. Barevné palety si společně porovnáme, spočítáme, kolik odstínů jsme našli, a barvy zkusíme pojmenovat.

MAPA ZVUKŮ

Pomůcky: papír, tužka, vábničky a jiné pomůcky

Každý si najde místo, posadíme se a posloucháme zvuky v okolí. Uprostřed papíru uděláme křížek, který symbolizuje naše stanoviště. Do mapy pak zaznamenáváme pomocí jednoduchých symbolů zvuk, který jsme slyšeli, tak abychom nakonec věděli, z jakého šel směru a vzdálenosti. Mapy zvuků v ma-

lých skupinkách pak porovnáme a prodiskutujeme.

Lesní pedagog nebo některé z dětí může využít vábniček a zvuky uměle vytvářet.

HISTORIE STROMU

Pomůcky: pařez nebo dřevěný koláč

Žákům dáme prohlédnout dřevěný koláč. Zeptáme se jich, zda poznají, jestli se jedná o jehličnatý, nebo listnatý strom. Pomůžeme jim určit i druh. Následně žáci spočítají letokruhy a určíme věk stromu. Poté se ptáme žáků na různé otázky typu: kdy strom vyrostl, kdy nejvíce strádal, kdy se mu dařilo, kdy se narodili žáci, kdy jejich rodiče apod. Děti odpovídají posunováním prstu po letokruzích, kde si myslí, že je to správně. Lesní pedagog kontroluje správnost jejich odpovědí.

SBĚR OSIVA

Pomůcky: provaz, šišky (jiné dřeviny, než jsou stromy v okolí) nebo molitanové míčky

Vytvoříme dvě skupiny. V jedné budou sběrači osiva a v druhé lesníci. V lese vybereme vhodný rodičovský strom, který označíme provazem. Skupina lesníků obdrží šišku (míček), stoupnou si k vybranému stromu a opačnou rukou, než píší, odhodí šišku co nejdále od stromu. Každý z nich si stoupne ke své odhozené šišce. Skupina sběračů vytvoří řetěz držení se za ruce od rodičovského stromu a snaží se posbírat postupně všechny šišky. Řetěz se nesmí přetrhnout, ale lze se držet za různé části těla, aby se řetěz prodloužil. Za každou sebranou šišku je bod. Body se skupině sčítají. Skupiny se pak vymění.

